

— هبده ظهور کاغذ و رول آن در مدینت —

مغرب زمین

ترجمه از شماره ۴۶۶۸

الو ستر - میون

پاریس

بقلم احمد علیخان مترجم فرانسه

اگر در اواسط قرن ۱۵ حینیکه د کیوتانبرگ ، Gutenberg آلمانی
 و تیپوگرافی ، یعنی سیستم چاپ حروف متحرک را ایجاد کرده بود غیر از کاغذ های
 خانبالغ پوستی ، کاغذ های پارچه وجود نمیداشت تا حروف متحرک روی صفحات آنها
 گردش کنند گاهی چاپخانه و امورات مربوطه آن انبساط و توسعه حاصل کرده نمیتوانست
 چون در قرن ۱۵ قبل از اختراع چاپخانه حروفی کاغذ پارچه و غیره اختراع شده بود ،
 ایجاد حروف متحرک چاپ وارد استعمال پیدا کرده رواج و عمومیت کلی بخود گرفت .
 پس چون رول کاغذ در مدینت مغرب خواص عمده پیدا کرد لازم دیدیم اوراق تاریخ
 عمومی مدینت را ورق گردانی نموده تجسس کنیم در چه عصری کاغذ وارد اروپا شده ،
 چطور استعمال آن در اکناف یورپ منشعب گشته و اولین موارد استعمال آن چه ها بوده .

اسم کاغذ که بزبان فرانسه (پایپه) Papier میباشد از کلمه لاتینی (پاپی روس)
 (Papyrus) استخراج شده ، لیکن اصلا به مواردی اطلاق میشد که غیر از مغز نبات (پاپی روس)
 که مصریان از آن کاغذ درست میکردند مواد دیگری بود . اصول ساختمان آن عبارت از این بود که
 ابتدا از مواد مذکور ورقه ها درست کرده افقاً روی هم میکشیدند . بعد يك يك سطوح مذکور را
 مرطوب کرده بالنگرفشار داده هموار می نمودند و بالاخره در آفتاب خشک میکردند .

در قرون وسطی بعضی اوقات همین اسم (پاپیروس) را به (پایپه) یعنی کاغذ های پارچه
 اطلاق میکردند ، بعضی مولفین در آثار خود (پاپی رو) (Papiro) و (پاپی را) (Papira)
 نیز ذکر کرده اند حتی در يك جائی (شار تا بومی سینا) (Charta Bambicina) که آنرا نه

(کاغذ ابریشم) بلکه کاغذی که از شهر بامبیس *Bambysc* قریب الپ آمده باشد میتوان ترجمه کرد و هم اسم برده شده و (شار تا کوتی نیا) (*Charta cuttunea*) که کاغذ پارچه میتوان نامید هم وجود داشت . کاغذ اخیر الذکر که در اغلب مضامین ازان اسم برده شده غیر مواد (پاپروس) که عبارت از الیاف نباتات بوده و بعد از مدتی خم و شکست پیدا میکرد یکتئوع خمیره بود که آنرا بطریق ذیل تهیه میکردند : - ابتدا پارچه های تکه تکه و کهنه را جمع کرده در آب ترمیکردند بعد توسط چکش های چوبی یا ندانه های چکش نمایی چرخی که بشکل پره آسیاب بود و اصلاً آنرا آسیاب هم مینامیدند و بکمک آب حرکت میکرد پارچه های بوسیده را لک مینمردند . در نتیجه تحلیل اجزای پارچه خمیره بدست میآید که کاغذ های پارچه معموله قرون وسطی با ازان درست میکردند . پارچه های که در ساختمان این نوع کاغذها بکار رفته اند اصلاً خوب معلوم نیست و حالا تمیز داده نمیشود که کدام کاغذ پارچه و کدام کاغذ پنبه میباشد ، لیکن از روی تجزیه میکروسکوپی یکی از اوراق قدیمه اینقدر معلوم میشود که از پارچه کتان و شاهدانه ساخته شده اند .

در میان اقوام قبل از همه چینی ها ب فکر افتاده اند تا این نوع کاغذ را درست کنند و از روی روایاتی که عمرماً طرف قبول افتاده معلوم میشود اول کسی که اصول فوق را اختراع کرده است (تسای لون) (*Tsai-Loun*) چینی بوده که در قرن اول بعد از مسیح به ایجاد آن نایل شده است موجد مذکور از ساکنین (لی یانگ) (*Lei-Yang*) ایالت هونگ - چو ، *Hung Tcheou* و لایت هونان *Hou Nan* بشمال کانتن ، *Cantan* بوده است . این کاغذ مدت چند قری از چین خارج نشده بود تا اینکه در جنگی شاهزادگان ساسانی بر چین غلبه یافته کاغذ برای اولین دفعه در ۷۵۱ مسیحی به ایران آوردند بعد يك فابريك مهم کاغذ سازی در سمرقند تاسیس گردید و این صنعت جدید بقرار شهادت طالی ، نویسنده قرن یازده شهرت خوبی پیدا کرده بود ، از سمرقند کاغذ به سرعت تمام در تمام عالم اسلام انتشار یافت زیرا بقرار اظهارات رشید الدین در ۷۹۴ یعنی تقریباً نیم قرن بعد بازار کاغذ فروشی در بغداد تشکیل شده بود چنانچه بعضی نمونه های این کاغذها که عبارت از نوشته جات

قلمی عربی و یک ورق حل مسائل ریاضی است (فعلا در موزیم ملی پاریس موجود است)
در سنه ۹۷۰ بعد از مسیح در شیراز نوشته شده است . در بریتش موزیم انگلستان نیز همعصر
این قبیل اسناد تاریخی وجود دارد .

در طی قرن نهم و دهم با وجودیکه (پاپیروس) یعنی قرار تعبیر عبداللطیف عربی
داکتر بغداد که در کتاب مسافرت تحریری قرن ۱۲ خویش آنرا (کاغذ گیاه مصری)
ترجمه کرده است در مصر موجود بود اعراب دمشق کاغذ پارچه را وارد قاهره و
اسکندریه نمودند . کاغذ (پارچه های کهنه) که بر طبق اصول چینیائی ها ساخته می شد
توسط اعراب در « تری پولی ، Tripoli و شام و بعد در اسپانیا و جاتی وا (Jativa)
منشر گردید .

طبعه کاغذ وارد (کوردو) (۱) Cordou مرکز خلافت اسلام
در اسپانیا گردیده از آنجا به اروپای مسیحی منشعب گشت یهودیان اسپانیا
برای اولین دفعه در قرن ۱۲ اسباب کاغذ سازی مغرب زمین را ایجاد کردند ، کشیش آنوقت
(کانی) Clnuy که موسوم به « پینغ موغیس ، Pierse Maurics بود و معمولا او را « پینغ ،
متبرک میگویند (۱۱۵۷ - ۱۰۹۴) در طی زیارتی از اسپانیا بعضی حصص مضامین معاهده
Talmud (تلمود) را بر او راق پارچه ثبت یافت زیرا در کتب موسوم به (معاهدات بر علیه
یهودیان) مرقوم است که مواد اوراق (تلمود) (پارچه های کهنه و یا کدام شی پست
تری دیگری) میباشد . لیکن کشیش مذکور عقیده خود را نسبت به مواد مذکور تغییر داده
بود و آنهم پسانها معلوم شد که از نقطه نظر پروپا کند های مذهبی بوده است .

بعد از اخراج مورها (اعراب) از اسپانیا شاهان « اراگون ، (۲) Aragon اسباب
کاغذ سازی یهودیان را وسیله خوبی برای جلب عایدات در مملکت خویش یافته بعضی فرامینی

(۱) شهری است در اسپانیا که مرکز خلافت خاندان بنی امیه بوده و در آن آثار عمرات و مساجد
بزرگ اسلام معصور بوده .

(۲) حصه شمال شرقی اسپانیا میباشد که به ولایت تقسیم شده بود و پادشخت آن (ساراگس)
بوده است و مدت مدیدی در قرون وسطی مملکت مستقل بود .

که مخصوصاً در آن قطار فرمان ۸ فوریه ۱۲۷۲ جیم اول Jaime 1 را میتوان حساب کرد نسبت به مالیات بندی آسیاب های آنها صادر کردند . چنانچه در اسناد قدیمه تاج و اراگون در برسلون ، دقیقاً نوعیت این مالیات های شاهی مذکور است .

این فابریک های کاغذسازی یهو یان در واکراتی و ا ، Xatua یا (ژاتی و ا) (۱) قریب ووالانس ، در قرن ۱۲ شهرت بسزا داشته و از طرف مسافرین با تمجید و ستایش زیاد یاد میشود چنانچه اوریسی در کتاب تعریفات اسپانیا اشاره به آنها نموده است بعد ها در اثر زجر و تصدیمی که به یهو دیان میرسانیدند فابریکه های فرق به شهرهای دیگر نیز انتقال یافت چنانچه یهو دیان ابتدا بطرف شمال اسپانیا مهاجرت نموده ابتدا صنعت خود را در شهر ، ژغن ، Jerone و از آنجا بخاک فرانسه انتقال داده در شهر ناربن Nerbune (۲) و پرپی نان ، Perpignan (۳) و (من پولیه) Manpellies (۴) برقرار نمودند . در اواخر قرن ۱۳ آسیاب های کاغذ سازی درین قسمت ها و حتی قسمتهای شمالی و در (شامپانی) نیز تا میس گردید . بعد از نیکه یهودیان دسته های زیاد کاغذ را به فرانسه و آلمان و ایتالیا وارد کردند اسباب های دیگری در (تروایز) Troyes (۵) و و نورا برگ ، Nuremberg (۶) و مخصوصاً در (فابریانو) Fabriano (۷) که در آنجا به بعضی مراتب اکیال هم نایل گشت تا میس گردید .

طوریکه کاغذ خانبالغ پوستی در قرن ۸ مقام پاپیروس را گرفته بود کاغذ پارچه نتوانست به آن سرعت جاه نشین کاغذ پوستی گردد زیرا کاغذ اخیر الذکر ویا این نوع اوراق چرمی که آنرا پرگامنا Pergamena نیز میگفتند و در شهر و پرگام ،

(۱) شهر در اسپانیا در ایالت ووالانس .

(۲ — ۳ — ۴) شهرهای جنوبی فرانسه که قریب سرحدات اسپانیا واقع اند .

(۵) شهر شمال شرقی فرانسه .

(۶) شهر آلمان (۷) شهر ایتالیا .

با پوست بز و گوسفند که به مالش سنگت صیقل می‌کردند ساخته شده بود بواسطه دوام و صفت کلفتی خود مورد دقت عموم شده بود.

امپراطور المان فری وریک دوم (Frederic II) پادشاه سیسیل (۱۲۵۰ - ۱۱۸۴) استعمال کاغذ پارچه را بجهت عدم دوامش قدغن نمود لیکن الفونس پادشاه بصیر و کاستیل، (۱۲۸۴ - ۱۲۵۴) در استعمال هر دو نوع کاغذ احکامی صادر کرد که کاغذ پوستی مخصوص امورات مهمه و کاغذ های پارچه برای سایر چیزها استعمال شود باوجودیکه کاغذ پارچه ضدیت های سلاطین را نسبت به تعمیم خرد متحسس شد، هذا لک در اثر صفاتی که در وجود او مضمراست سداید وارده را بر طرف کرده جانشین کاغذ پوستی گردید - در میان قدیم ترین اسناد اروپائی که روی صفحات کاغذ پارچه نوشته شده میتوان نوشته جات قلمی لاتین را که از دیر و سیلوس، اسپانیا قریب و نور گس، بدست آمده متذکر شد. یکی از آن اسناد عبارت از کتاب Glassairelatiu میباشد که زیاده از دو صد صفحه دارد و بعضی صفحات آن در اوراق پوستی پیچیده شده اند در اثر تجزیه واضح نمودند که کاغذ کتاب مذکور از الیاف کتان خیلی تحلیل شده ساخته شده و اوراق آن باصمغ سرش گردیده است در هر دو طرفه صفحات آن با زبان ووزیگوتی، Wiaigothigue تحریر شده و از روی آن می شود تاریخش را به قرن ۱۲ میلادی موکول ساخت.

غیر از کتاب مذکور اسناد دیگری نیز از یادگار های آن عصر موجود است چنانچه در میان اسناد قدیمه و بارسلون، معاهده الفونس شاه بصیر و کاستیل، روی کاغذ پارچه موسوم به شار تا کیونی (Chartacamm unis) موجود است و علاوه بر آن در کتابخانه اسکوریال، ترجمه کتاب ارسطو از زبان لاتینی نیز وجود دارد.

درین عصر هنوز هم کاغذ قیمت نسبتاً بلندی داشت تا اینکه مود عمومی البسه نخی لباس های پشمی را از بین برده برای صنعت کاغذ سازی زمینه ترقی را وسیع ساخت بلی پارچه های کهنه البسه جات برای ساختمان کاغذ کمک زیادی کرد و در نتیجه قیمت کاغذ پارچه نسبت به کاغذ پوستی تنزل نمود.

در آن فرصتی که راهبین صفحات کاغذ پوستی را ناخن زده تراش میکردند و کاپی نوشته جات قلمی نویسندگان قدیم را شسته برای احتیاج خود صفحات سفید آماده میکردند اگر کاغذ پارچه بنوبه خود ظهور نمیکرد و صفحات سفیدش را برای مضامین محتاجان و شایعات مختلفه تقدیم نمیکرد شاهکاری های ادبی قدما همه از بین میرفت . پس رول کاغذ چه از نقطه نظر تاریخ تجارقی و تخنکی و چه از روی انبساط مدنیت قورق العاده قابل ملاحظه است .

شاید اوسینه و پات لقیق

ایه

جهالت یارب اندر هست و بود است
دل هر ذره در جوش نمود است
شکافد شاخ را چون قنچه کل
تبسم ریز از ذوق و جود است

علامه ذاکر اقبال